УДК 376.091.33:78]:616.896-053.2

Р.А.Призванська
roxoljanka@ukr.net

ДО ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В СИСТЕМІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ, ЯКІ МАЮТЬ РОЗЛАДИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ

Відомості про автора: Призванська Роксоляна Антонівна, асистент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії Львівського національного університету імені Івана Франка, Львів, Україна. У колі наукових інтересів: проблема корекції аутистичних порушень у дітей, зокрема дошкільників, засобами музичної терапії та дослідження психологічних чинників такого впливу.

Contact: Pryzvanska Roksolyana, assistant of the department of pedagogy and inclusion of the Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine. Academic interests: the problem of correction of autistic disorders in children, in particular preschoolers by using musical therapy and researching psychological factors of such influence.

Призванська Р.А. До проблеми застосування музичної терапії в системі корекційної роботи з дошкільниками, які мають розлади спектру аутизму. У статті представлено проблему навчально-корекційної роботи з аутичними дітьми дошкільного віку. Підкреслено актуальність цієї теми в зв'язку з тенденцією до збільшення народжуваності дітей, які мають порушення психофізичного розвитку та складність створення сприятливих педагогічних умов навчання, виховання і корекції дітей із порушеннями спектру аутизму в сучасному українському суспільстві. Проаналізовано механізми впливу мистецтва на дитину з особливими освітніми потребами в процесі корекційного навчання та виховання і визначає основні чинники впливу музики на дітей з аутизмом та обґрунтовується доцільність використання музикотерапії у роботі з такими дітьми. Наголошується на релаксаційній та регулюючій функції, які чинить музика на емоційно-особистісну сферу дитини з аутизмом. Особливу увагу приділено методам, формам, прийомам і корекційним засобам роботи з аутичними дітьми, зважаючи на унікальність їхньої психічної організації. Наголошено на необхідності індивідуального підходу до навчально-корекційної взаємодії з дітьми, що мають порушення спектру аутизму.

Ключові слова: аутизм, аутичні діти, порушення психофізичного розвитку, музична терапія, корекційна робота, комунікація, соціальна взаємодія.

© Призванська Р.А.

Scanned by CamScanner

Призванська Р.А. К проблеме применения музыкальной терапии в системе коррекционной работы с дошкольниками, имеющими расстройства спектра аутизма. Статья поднимает проблему учебно-коррекционной работы с детьми дошкольного возраста, имеющими расстройства аутистического спектра.

Подчеркнуто актуальность этой темы в связи с тенденцией к увеличению рождаемости детей, имеющих нарушения психофизического развития и сложность создания благоприятных педагогических условий обучения, воспитания и коррекции детей с расстройствами спектра аутизма в современном украинском обществе. Автор анализирует механизмы влияния искусства на ребенка с особыми образовательными потребностями в процессе коррекционного обучения и воспитания и определяет основные факторы влияния музыки на детей с аутизмом, а также обосновывается целесообразность использования музыкотерапии в работе с такими детьми. Отмечается релаксационное и регулирующее воздействие музыки на эмоционально-личностную сферу ребенка с аутизмом. Особое внимание автор уделяет методам, формам, приемам и средствам работы с аутичными детьми, учитывая уникальность их психической организации. Отмечена необходимость индивидуального подхода к учебно-коррекционной взаимодействия с детьми, имеющими расстройства спектра аутизма.

Ключевые слова: аутизм, аутические дети, нарушения психофизического развития, музыкальная терапия, коррекционная работа, коммуникация, социальное взаимодействие.

Pryzvanska Roksolyana. To the problem of using musical therapy in a system of correction work with preschoolers who have autism spectrum disorders. The article raises the problem of corrective education work with children with autism in conditions of inclusion. The urgency of this topic is emphasized on the tendency of children'sbirth rate increasement who have violations of psychophysical development and the complexity of creating favorable pedagogical conditions of education, upbringing and children's correction with autism spectrum disorders in modern Ukrainian society. The problem of training and children's adaptation with autism is especially importantat the present stage of special educational development in Ukraine. The development of effective theoretical and methodological approaches on the formation of social and communicative personalsphere of children with autism spectrum disordersis remainedone of the priority tasks of special psychology. The author analyzes the mechanisms of art influence on a child with special educational needs in the process of correctional education and upbringing.

Influence of music on children with autism and usageof music therapy in working with such category of childrenis clearly defined in the article. Due

Scanned by CamScanner

to themeans of art musical therapeutic approach onthe rehabilitation and educational work allows to form a child's personality and promote its social adaptation. Though only the activation of creative activity provides violationcorrectionof the child's mental development, deviations in the cognitive, emotional-volitional and personal spheres and creates conditions for socialization. The author concentratesspecial attention on the methods, forms, techniques and means of working with autistic children, including the uniqueness of their mental organization. The necessity of an individual approach onthe educational-corrective interaction with this category of children and the expediency of an individual form of work is emphasized.

Key words: autism, violations of psychophysical development, music therapy, correctional work, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. На сучасному етапі проблема роботи з дітьми з особливими освітніми потребами набула особливої актуальності, оскільки за останнє півсторіччя в світі значно зросла їх кількість. На сьогодні в Україні не існує статистики, яка б відображала реальну епідеміологію осіб, що мають порушення спектру аутизму. Водночас, за інформацією МОЗ, в Україні кількість дітей з розладами аутистичного спектру постійно зростає. Якщо у 2005 році їх було лише 662, то у 2010-му – 1838, а до початку 2016-го – 5092. Експерти стверджують, що насправді їх набагато більше. У всьому світі кількість аутичних людей збільшується на 13% у рік і на сьогодні становить у середньому 1-2% дитячого населення. Таким чином, виходячи з 7,6 млн неповнолітніх в Україні, об'єктивно ним страждають мінімум 76 тис. дітей. Як наслідок, проблема навчально-корекційної роботи з цією категорією дітей з психолого-педагогічної переростає в соціальну.

Складність процесу соціальної та освітньої інтеграції осіб з порушеннями спектру аутизму в сучасне суспільство та проблема їх соціалізації обумовлюють доцільність використання в практиці спеціальних та інклюзивних дошкільних навчальних закладів музикотерапії як важливого психофізичного напряму, спрямованого на реалізацію інтелектуального та творчого потенціалу в доступних для них сферах. Музична терапія є одним із факторів підвищення соціальної активності, комунікативних здібностей особистості, її адекватної соціалізації в суспільстві. До того ж це засіб корекції функціональних рухових, психогенних або соціальних відхилень, тому що за допомогою своїх специфічних форм і методів музика впливає на осіб із соціальними, психічними та соматичними відхиленнями. Музикотерапія – це джерело активізуючої творчості та соціальної стимуляції, яке має корекційний ефект, спрямований на гуманізацію емоційної й вольової сфери особистості. Вплив музики відбувається незалежно від віку, освіти, професії, соціальної чи національної належності людини.

Scanned by CamScanner

Аналіз досліджень і публікацій. Важливу роль музикотерапії зазначено в низці досліджень світових та вітчизняних вчених, серед яких були психологи, лікарі, музиканти, педагоги: Б.Айзенберг, Б. Асаф'єв, Л.Ватуріна, В. Бехтерев, А.Борисов, О.Боровик, Л.Брусиловський, Т.Вохмяніна, О. Гаврілушкіна, Г. Грибанова, І. Грошенков, С.Гроф, О. Декролі, Ж. Демор, К.Дічвайльд, Г. Добровольська, І.Догель, В.Зав'ялова, Б.Карвасарський, Д.Кемпбелл, С.Консторум, С.Корсаков, Л. Кузнецова, І.Левченко, Л.Мадель, С.Мастюкова, З.Матейнова, С.Машура, О.Медвєдєва, С.Миронова, А.Московкіна, Ю.Некрасова, Н.Паутова, О.Петрова, В.Петрушин, Г.Побережна, М.Поваляєва, Є.Рау, З.Рибакова, Д.Соколова, І.Тарханов, М.Чистякова, К.Швабе, Г.Шипулін, С.Шушарджан та інші.

Особливо значущу роль відіграє музика для корекції душевного стану людини із особливими потребами. Аналіз теоретичних джерел підтверджує винятковість музичної корекції (корекція – поліпшення психічного стану людини – В.М. Синьов) як моделі подолання тривог, фобій, страхів, панічних атак, гніву, негативізму, агресії, індиферентності (байдужості) до оточуючого середовища, зокрема людей. Музика стимулює бажання людини жити, значно поліпшує настрій, заспокоює і активізує.

Мета статті полягає у висвітленні впливу засобів музичної терапії на дітей дошкільного віку, які мають порушення спектру аутизму.

Виклад основного матеріалу. Як наголошував видатний невропатолог і психіатр В.Бехтєрєв, сприймання музики не потребує попередньої підготовки і є доступним для всіх.

Рецептивна методика як пасивна форма музикотерапії включає в себе два слухові процеси: слухання і сприйняття звуків. Ці процеси часто впливають на рівні підсвідомості і мають таку силу впливу, якій дитина не в змозі перешкодити, навіть якщо здається, що вона нічого не сприймає. Слухання – це слуховий досвід, який працює при низькому порозі сприймання і є настільки могутнім стимулом, що призводить до змін, часом значних. Основою нейрофізіологічних механізмів такого впливу є реакція людського організму на вплив музичного ритму. Витоки ритмічного почуття часто пов'язують з різними фізіологічними процесами, такими як дихання, пульс, або з рухом людини – ходьба, біг, з ритмом трудових процесів. Ці ритми, перетворені в різноманітних жанрах і музичних творах, в свою чергу впливають на емоційну сферу людей, викликають схвильований чи заспокоєний стан та прискорюють або сповільнюють ритм дихання і пульс. Генетично всі ритми життєвих процесів обумовлюються ззовні: сон і стан бадьорості пов'язані зі зміною дня і ночі, багаторазові побутові та робочі операції виробляють індивідуальний ритм роботи м'язів. Енцефалографічні дослідження показали, що живий організм легко налаштовується на ритм, заданий ззовні: до рівномірно поданих сигналів і до чітко організованих ритмічних рухів. Відомо, що робота мозку відбувається в певних ритмічних діапазонах активності. Найбільш чітко вираженими є дельта-

Scanned by CamScanner

ритм (від 0,5 до 3 к/с), тета-ритм (від 4 до 7 к/с), альфа-ритм (від 8 до 13 к/с) і бета-ритм (від 14 до 35 к/с). У біохімічних, фізіологічних та нейрофізіологічних коливальних процессах можна знайти пояснення резонансу на чітко організовану танцювальну та маршову музику, який легко виникає в мимовільних м'язових рухах. [2, ст.61]. Так, Альфред Томатіс, лікар-отоларинголог, член французької Академії медичних наук, досліджуючи особливості роботи мозку людини, з'ясував: прослуховування високочастотних звуків – 5000-8000 Гц – активізує мозкову діяльність, покращує пам'ять, стимулює процеси мислення. Ці вібрації ніби живлять наш мозок, а разом з ним і все тіло. Аналізуючи музику різних композиторів, Альфред Томатіс дійшов висновку, що твори Вольфганга Амадея Моцарта містять найбільшу кількість потрібних частот. Він також виявив, що саме їх переважно чує дитина у період внутрішньоутробного розвитку. Змоделювавши подібний фон, він давав слухати записи дітям з різними вадами розвитку і різного віку, – і їхнє самопочуття покращувалося. Справа в тому, що високочастотні коливання пробуджують відчуття архаїчного зв'язку з матір'ю, дають людині відчуття захищеності, цілісності і благополуччя [2,ст.87-89]. Дослідження та клінічний досвід А.Томатіса дозволили йому зробити висновок, що вухо є одним з найважливіших органів, що формують свідомість людини. До нього більшість людей, включаючи вчених, які вивчали вухо, вважали, що у цього органу одна функція – чути. Вони не брали до уваги, що слухання – всього лише аспект набагато більшого, динамічного процесу, в якому задіяна кожна клітинка тіла. Всяка музична діяльність контролюється в основному слуховим сприйманням, а в її основі лежить здатність звуку проходити всередину, асоціюватися з певними подіями і залишатися в пам'яті. Звуки можуть бути пронизані емоціями та відкладатися на свідомому чи підсвідомому рівні. Здатність до запам'ятовування звуків і їхньої послідовності є абсолютною необхідністю для засвоєння вербального чи невербального мовлення або музичної мови, хоча ці два процеси відбуваються в двох різних частинах мозку. Вербальне мовлення потребує розуміння, кодування і декодування символів, що мають загальноприйняте значення. Музика, в свою чергу, є універсальним засобом комунікації, її, зазвичай, трактують як індивідуальний досвід, незважаючи на те, що на музику впливають особливості культури. Музична терапія широко використовує зв'язок мови і мелодії – нам відомо, що музика або звук здатні викликати вербальну реакцію або окрему вокалізацію, яка може стати початком мовленнєвого висловлювання. Це виявляє прагнення до комунікації.

В одних випадках музика виконує головну роль, в інших – другорядну. Але сприйняття звуку – це основа для налагодження музичних взаємин між таємничим світом дитини і дійсністю, в якій дитина перебуває. Діти з аутизмом можуть відкидати будь-який досвід, якщо їх тривожить навколишня обстановка. Заняття в порожній кімнаті, підкреслено терапевтичного вигляду, що нагадують клініку, не сприяють створенню необхідної атмосфери. Обстановка має бути

Scanned by CamScanner

зручною і безпечною настільки, наскільки це можливо. Адже на поведінку дітей з аутизмом впливає навіть розташування меблів та інших речей, якими їм пропонують користуватися. Будь-яка зміна обстановки, порушення порядку можуть викликати паніку, спалах некерованого гніву або примусять дитину закритися в собі. Обстановка, в якій знаходиться дитина, може впливати на її здатність діяти активно. Середовище відіграє важливу роль у відчутті музичної свободи, яку ми хочемо дати дитині: свободи шуміти, кричати, рухатися, почувати себе в безпеці. Це не лише можливість поводитися певним чином і якось себе організувати, але і визволення від страхів чи нав'язливих станів, які можуть створювати емоційні, інтелектуальні або соціальні бар'єри. Тому при підготовці до занять музичною терапією важливо забезпечити для дитини комфортне середовище, щоденний розклад та візуальні схеми.

Що стосується аутичних дітей, їхня освіта ґрунтується на принципі стимуляції і підтримки розвитку психіки і притаманних їм інтересів. Крім того, завжди треба пам'ятати, що примус стосовно таких дітей є недоцільним, навіть, якщо в певний момент вона перестає розвиватись, нашим завданням є дати їй зрозуміти, що її люблять, незважаючи на успіхи чи певні проблеми під час корекційно-розвивальної роботи.[5, ст.382]

Аутичні діти сприймають пізнавальну інформацію із зовнішнього світу, відштовхуючись не від конкретних матеріальних предметів, їх базових зображень, наприклад, рослин, тварин, транспорту, меблів, іграшок, живих істот тощо, а від їх інтеріоризованих парадигм, тобто вражень, відчуттів, страхів, агресій, радості, задоволення [8, ст.196]. В умовах музичної терапії дитина отримує безпечні, сприятливі для неї враження, що стають основою її нових уявлень про певні предмети і явища. У процесі впливу на емоційно - особистісну сферу дитини музика виконує релаксаційну, регулюючу функції. Дослідження показують, що дитина - аутист, входячи у світ музики, якісно змінюється у своєму розвитку. На час спілкування з музикою вона відходить від травмуючих ситуацій, тривожності, страхів. Взаємодія з музикою допомагає дитині очиститися від нашарування негативних переживань, аутистичних проявів, вступити на новий шлях відносин з навколишнім світом. Розвиток творчих здібностей дитини такої нозології дає можливість виявити особливі інтереси, які в майбутньому можуть бути використані для визначення вподобань та профорієнтації. Метою музичної терапії є встановлення позитивного контакту між дитиною та іншими людьми, тому що особливостями спілкування при аутизмі є відчуження, відторгнення, байдужість і агресія. У ролі посередника цієї взаємодії виступає музичний інструмент. Для дитини з аутизмом звук більш зрозумілий і очевидний, якщо він може бачити джерело цього звуку і рух, що викликає його. Коли дитина сама грає на якомусь музичному інструменті, це розвиває перцептивні і рухові взаємини. На індивідуальних заняттях відбувається встановлення і закріплення контакту між людиною з аутизмом та педагогом. З часом такий контакт

Scanned by CamScanner

переходить у категорію довірчого. Наприклад, дитина з аутизмом дивиться в очі своєму музикотерапевту, вітається з ним за руку, відповідає усмішкою на усмішку, посміхається при зустрічі та демонструє інші прояви прихильності. Під час занять діти з аутизмом можуть досліджувати різні музичні інструменти, наприклад, духові, клавішні, ударні. Разом з музикотерапевтом діти, у яких діагностують аутизм, виконують різні рухи під ритмічну музику. Такі рухи розвивають почуття ритму і концентрацію уваги, а також стимулюючи рухливість, покращують фізичний стан. Музичний терапевт дає можливість дітям з аутизмом грати на різних музичних інструментах. Заняття такого виду розвивають допитливість, дрібну моторику і привчають до групової взаємодії. Іноді гра на музичних інструментах стимулює дитину, що страждає аутизмом, до спільного співу і це є першим кроком до мовного діалогу.

Для самотньої, замкненої в собі аутичної дитини музична терапія може бути життєвою підтримкою і джерелом людського спілкування, якого вона так потребує, а також засобом самовираження саме на доступному їй рівні. У своїй роботі ми широко застосовуємо рецептивну методику, яка включає в себе два слухові процеси: слухання і сприйняття звуків. Ці процеси часто впливають на рівні підсвідомості і мають таку силу впливу, якій дитина не в змозі перешкодити, навіть якщо здається, що вона нічого не сприймає. Слухання – це слуховий досвід, який працює при низькому порозі сприймання і є настільки могутнім стимулом, що призводить до змін, часом значних. Одні діти надають перевагу «живій музиці» у виконанні музичного терапевта і насолоджуються тим, що бачуть і чують. Іншим подобається музика, що лине з магнітофона, деяким подобається тримати його на колінах, регулювати гучність, вмикати та вимикати звук. Один хлопчик з досліджуваної групи сам обирає диски, які ми включаємо йому для прослуховування. Потім дитина сама включається у музикування. Він не розмовляє, але дуже чітко дає нам зрозуміти у невербальний спосіб який вид активної музикотерапії обирає (в нього це гра на металофоні або танці). А для нас це початок комунікації. В процесі роботи, спостерігаючи за дітьми, бачимо, що деякі з них мимоволі наспівують або мугикають щось, коли слухають музику, яка їм подобається, чи коли натискають клавіші на фортепіано або пробують звучання металофону.

Метою дослідження на формувальному етапі є розробити систему психологічної роботи, коли діти рухаються і танцюють під музику певного темпу та підпорядковуються засвоєному ними ритму, отримуючи задоволення від знайомих їм занять. Для занять використовуємо різні народних танців, які слухаємо у записі або виконуємо на фортепіано. Танці вибирали такі, що стимулювали дітей, але не збуджували занадто сильно, мали прийнятний темп та ритм в дві восьмих і одну четвертну ноти. Ми вчимо дітей підпорядковуватись темпу музики, зупинятися і замовкати, коли припиняється музика, і починати знову, коли музика знову зазвучить. Фізичний контакт з

Scanned by CamScanner

кожною дитиною будується на тому, що нам треба триматися за руки, і продовжується в реакціях дітей на цю вимогу: хтось різко уникає чужих доторків, а хтось з відчаєм хапався за руки музичного терапевта і не хоче відпускати. Музика і рух формують середовище, в якому можна було побачити глибоко заховані почуття, такі як протест, нав'язливі стани, ревнощі, власницький інтерес, агресивність і т.п. Завданням музичного терапевта є зрозуміти ці почуття і щось з ними зробити.

Що стосується розвитку мовлення, то цей корекційний процес набуває ключового значення. Це залежить, перш за все, від слухового сприймання, тому така важлива асоціація «музика-слово». Більшість дітей з аутизмом намагаються відшукати звук в безпосередньому оточенні, часом цей пошук виявляється в тому, що дитина шкрябає або стукає пальцями по якій-небудь поверхні. Наше корекційне завдання – підштовхнути її до пошуку осмислених звуків, які можна видобути з різних предметів та різними способами. Всі прийоми базуються на почутті задоволення – від самого звуку, від інструменту в руках, від повторення вдалого ритмічного малюнка чи звуків, від самоствердження в безпечній обстановці. Час від часу дитина починає розуміти, що означає музична поведінка і які вимоги вона перед нею ставить. Музикуючи, дитина просто вимушена спостерігати за собою і контролювати свої дії.

Зауважимо, що перша мета будь-якої терапії – соціальна інтеграція дітей з порушеннями розвитку. Аутистична поведінка по своїй суті антисоціальна і є станом, при якому здатність до комунікації вкрай ослаблена, тому дорослі в змозі налагодити з такою дитиною міжособистісні взаємини, які стануть важливою частиною її життя. Разом з тим, соціалізація означає дещо більше, ніж взаємини тільки між двома людьми, вона повинна включати і інших членів суспільства. Система занять, які ми пропонуємо у нашому експериментальному дослідженні, побудована так, щоб в цілому вони сприяли розвитку соціальних навиків, враховуючи більше ступінь зрілості дитини і її здатність спілкуватися, ніж музичні досягнення. Наприклад, спочатку дитина може діяти сама по собі – співати або грати на інструменті, або ж вона може діяти разом з іншою людиною: співати або грати разом з музичним терапевтом. Потім можна спробувати ввести її в більшу групу (тріо, ансамбль). Ці кроки будуть відповідати поступовому музичному розвитку дитини і сприяти її соціальній інтеграції при умові, що дитина здатна реагувати на музичні «знаменники», що об'єднують членів групи, такі як темп чи ритмічний рисунок. Також з метою соціалізації ми об'єднуємо дітей, які до цього готові, у танцювальну групу. При груповій роботі, будуть це звичайні діти чи діти з порушеннями, виникає добре відома проблема прийняття і толерантності. Деякі з наших діти протестують, втікають, ховаються або лютують. Займаючись з групою, ми зіштовхнулися з рядом емоційних, психологічних і соціальних ситуацій, характерних для роботи такого роду. Є діти, що хочуть маніпулювати групою, декого мучить присутність іншої дитини і вони

Scanned by CamScanner

намагаються підпорядкувати її собі, вдарити або вигнати. Але, без сумніву, музика допомагає їм налагодити між собою якісь відносини. Для дітей, в яких немає нічого спільного, крім особливостей розвитку, танець перетворюється в досвід соціалізації.

Висновки. Досліджуючи чинники впливу музичної терапії на дошкільників з порушеннями спектру аутизму, ми можемо зробити висновок, що така робота є дуже успішною, зокрема:

- в сфері розвитку мовлення;
- у ліквідації монотонного мовлення;
- може стати успішним початком соціалізації, сприяє формуванню комунікативних компетенцій та вмінню виражати себе невербально;
- сприяє розвитку уваги;
- ритмічна складова музики сприяє організації усіх сенсорних систем дітей з діагнозом аутизму, завдяки цьому розвивається загальна та дрібна моторика;
- дозволяє дітям з діагнозом порушення спектру аутизму розвивати можливості ідентифікації та вираження своїх відповідних емоцій;
- покращує негативний настрій, сприяє прийняттю самостійних рішень та відповідей, а також зміцненню позиції у соціумі;
- дає поштовх до творчості.

Бібліографія

1. **Алвин Дж., Уорик** Э. Музыкальная терапия для детей с аутизмом./- Москва.: Теревинф, 2004. – 208 с. 2. **Иванченко Г.В.** Психология восприятия музики: подходы, проблемы, перспективы./ – М.: Смысл, 2001. – 264 с. 3. **Копитін А.І**. Методы арт-терапевтической помощи детям и подросткам: отечественный и зарубежный опыт / Под редакцией А.И. Копытина.- М.: Когнити-Центр, 2012. – 286 с.
4. **Матейнова З., Машура С**. Музыкотерапия при заикании. – К.: Вища школа, 1984. – 303 с. 5. **Островська К.О.** Соціальна адаптація дорослих осіб із загальними розладами розвитку / К.О.Островська. – Львів: Тріада плюс, 2012. – 576 с. 6. **Скрипник Т.** Аутизм як форма девіантної поведінки // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка. – Т. XI. – Ч. 7. – К., 1995. – С. 457-464. 7. **Стаум М.** Воздействие музыкальной терапии на речь аутичного ребенка // Музыкальная психология и психотерапия. – 2009. – №4 (13). – С. 122-125. 8. **Шульженко Д.І.** Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія / Д.І.Шульженко. – К., 2009. – 385 с.

References

1. **Alvyn Dzh., Uoryk** Э. Muzыkal'naya terapyya dlya detey s autyzmom. – M.: Terevynf, 2004. – 208 s. 2. **Yvanchenko H.V**. Psykholohyya vospryyatyya muzyky: podkhodы, problemы, perspektyvы. – M.: Smыsl, 2001. – 264 s.

Scanned by CamScanner

3. **Kopytin A.I.** Metodы art-terapevtycheskoy pomoshchy detyam y podrostkam: otechestvennыy y zarubezhnыy opыt / Pod redaktsyey A.Y. Kopытyna. – M.: Kohnyty-Tsentr, 2012. – 286 s. 4. **Mateynova Z., Mashura S.** Muzыkoterapyya pry zaykanyy. – K.: Vyshcha shkola, 1984. – 303 s. 5. **Ostrovs'ka K.O.** Sotsial'na adaptatsiya doroslykh osib iz zahal'nymy rozladamy rozvytku / K.O.Ostrovs'ka. – L'viv: Triada plyus, 2012. – 576 s. 6. **Skrypnyk T.** Autyzm yak forma deviantnoyi povedinky // Problemy zahal'noyi ta pedahohichnoyi psykholohiyi: Zbirnyk naukovykh prats' instytutu psykholohiyi im. H.S.Kostyuka. – T. XI. – Ch. 7. – K., 1995. – S. 457-464. 7. **Staum M.** Vozdeystvye muzыkal'noy terapyy na rech' autychnoho rebenka // Muzыkal'naya psykholohyya y psykhoterapyya. – 2009. – №4 (13). – S. 122-125. 8. **Shul'zhenko D.I.** Osnovy psykholohichnoyi korektsiyi autystychnykh porushen' u ditey: Monohrafiya./D.I.Shul'zhenko. – K., 2009. – 385 s.

Received 15.09.2017
Reviewed 12.10.2017
Accepted 16.11.2017

УДК: 376.1-053.67:37.01

І.Г.Саранча, Н.В.Синчук
isarancha@gmail.com, dar0204@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Відомості автора: Саранча Ірина, кандидат педагогічних наук, заступник директора по навчально-виховній роботі Державної реабілітаційної установи «Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю "Промінь"; асистент кафедри психології Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського, голова правління Вінницької міської організації соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді "Паросток". У колі наукових інтересів: проблеми соціальної реабілітації дітей та молоді з психофізичними порушеннями розвитку, психологія дітей та молоді з психофізичними порушеннями розвитку, розвиток інклюзивної освіти, м. Вінниця, Україна.

Синчук Неоніла, вчитель-реабілітог Державної реабілітаційної установи «Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю "Промінь", член Вінницького відділення ВГО «Арт-терапевтична асоціація», м. Вінниця, Україна.

Contact: Sarancha Iryna, PhD In Pedagogy, Deputy Director of educational work in State rehabilitation institution "Center for comprehensive

© Саранча І.Г., Синчук Н.В.

Scanned by CamScanner